

Ο ΑΤΟΜΙΚΟΣ ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΚΑΙ Η ΚΟΙΝΩΝΙΑ¹⁾

ΑΡΧΙΚΑΙ ΔΙΕΥΚΡΙΝΗΣΕΙΣ

ΥΠΟ ΕΛΕΥΘΕΡΟΠΟΥΛΟΥ (Ζυρίχη)

Ι. Διατύπωσεις του προβλήματος.

Ἐπὶ τοῦ προβλήματος τῆς σχέσεως μεταξὺ ἀτόμου καὶ κοινωνίας διαδίδονται διὰ τῆς δῆθεν φιλοσοφικῆς ἀπόψεως αὐτοῦ (ἐννοεῖται ἐν πρώτοις δισον ἀφορᾷ τὴν πραγματικότητα καὶ δχι τὸ «δέον-εἶναι», τῆς σχέσεως ἔκεινης), ἀλλὰ δυστυχῶς καὶ διὰ τῆς κοινωνιολογικῆς ἐπεξεργασίας του αἱ πλέον ἐσφαλμέναι ἔκδοχαι. Ἀτομικὸς ἀνθρωπός, λέγουν, δὲν ὑπάρχει κατ' ἀλήθειαν, ή «συνολότης» («Kollektivität») εἰναι τὸ πραγματικόν, τὸ ὅποιον καὶ δίδει μορφήν, δίδει διάστασιν, εὗτας εἰπεῖν κατασκευάζει τὸν ἀτομικὸν ἀνθρωπόν· δὲν σκέπτεται δ ἀτομικὸς ἀνθρωπός, λέγουν, ἀλλὰ ή συνολότης· ή κοινωνία ὡς ή συνολικὴ πραγματικότης, λέγουν, δύμιλει διὰ τοῦ ἀτομικοῦ ἀνθρώπου καὶ ἐργάζεται, ἐνεργεῖ δι' αὐτοῦ, κ.τ.λ. Διαφωνοῦσαι ἔκδοχαι διποφέρουν κακῶς χαρακτηριζόμεναι καὶ ή κριτικὴ κατεστάθη καὶ ξει εύκολωτέρα: κατατάσσουν τὰς ἔκδοχάς ἐπὶ τοῦ προβλήματος (ὅπως καὶ γενικῆς) κατ' ἐποχὰς καὶ λοιπὸν παραμελοῦν μίαν ἔκδοχήν μὴ συνφωνοῦσαν πρὸς τὴν ἰδεών των συντόμως χαρακτηρίζοντες αὐτὴν ὡς ἔκδοχήν παρελθουσῶν ἐποχῶν, ἀντὶ νὰ τὴν ἔξελέγξουν κριτικῶς καὶ νὰ ἔξετάσουν τὴν δρθότητα ή τὸ σφαλερόν της. Ως φαίνεται πρόκειται ἀκριδῶς καὶ ἐνταῦθα περὶ κοινωνιολογικοῦ φαινομένου: «Ηγέτης, πνεῦμα κυριαρχοῦν, ἀποσπᾶ μὲ τὰς ἴδεας του καὶ παραφέρει μεθ' ἔκαυτοῦ τοὺς ἀλλούς, τοὺς παρασύρει· οὕτω δὲ γεννᾶται καὶ δφίσταται μία νέα ἔκδοχή (ἀποψίς) ἐντὸς μιᾶς χρονικῆς ἐποχῆς ἀντίθετος η διάφορος τῆς ἔκδοχῆς, η δποίᾳ εἰλε πρὶν καταστῇ κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον η δεσπόζουσα. Οὕτως ὠνόμασαν (ἐννοεῖται λοιπὸν δπὸ πνεῦμα μομφῆς) τὴν κοινωνιολογίαν μου (κατὰ τὴν τρίτην ἔκδοσιν) ἔνεκα τῶν οὕτως εἰπεῖν ἀνω τὸν ποταμὸν πλεουσῶν καθαρισμῶν τῆς ἐπὶ τοῦ ζητήματος τῆς σχέσεως μεταξὺ ἀτομικοῦ ἀνθρώπου καὶ κοινωνίας καὶ ἀλλων ἔκδοχῶν τῆς «τὸ κλασσικὸν ἔργον τοῦ φιλελευθερισμοῦ» (das klassische Werk des Liberalismus), τοῦ 17 αἰῶνος, ἐνῷ ἡμεῖς σήμερον, λέγουν, ζῶμεν εἰς τὴν ἀναγέννησιν τοῦ 18 αἰῶνος.

1) Η πραγματεία μου αὗτη ἔκδιδεται ταυτοχρόνως γερμανιστὶ ὑπὸ τὸν τίτλον: Einzelmensch und Gesellschaft. Prinzipielle Erörterungen εἰς τὸ περιοδικὸν τῆς κοινωνιολογίας Kölner Vierteljahrsschriften für Soziologie 5 ἑτος, τεῦχος 3 καὶ 4 ('Ιαν. - Απριλ. 1926).

'Εγώ λοιπὸν προσπαθῶ γὰ διευκρινήσω ἐνταῦθα τὸ θεμελιώδες τοῦτο πρόβλημα τῆς κοινωνιολογίας, τὴν σχέσιν μεταξὺ ἀτομικοῦ ἀνθρώπου καὶ κοινωνίας, ἐκ νέου, ἐννοεῖται δμῶς συντόμως καὶ ἀρχικῶς. Τὸν κόπον καὶ τὴν ὁδύνην τοῦ πλοῦ ἀνω τὸν ποταμὸν θὰ αἰσθανθοῦν κατὰ τὴν ἔργασίαν μου αὐτὴν ἔκεινοι οἱ νομίζοντες γὰ μὲ βλέπουν εἰς τοιαύτην θέσιν. 'Εγώ διὰ τὸν ἑαυτόν μου θὰ ἔχω εὐκολωτέραν ἔργασίαν: θὰ κατασυντέψω μόνον τὰ δεσμὰ τῆς λεγομένης ἐπιστημονικῆς ἀπόφεως τῆς ἐποχῆς. 'Ακριβῶς ἔνεκα τοῦ λόγου τούτου δὲ δὲν ἀρχίζω μὲ θεωρίας καὶ δὲν ἔξετάζω τὰς ἐπὶ τοῦ ζητήματος ὑπαρχούσας θεωρίας, ἀλλὰ θέτω τὸ πρόβλημα οὕτως εἰπεῖν ρεωστὶ τὸ πρῶτον.

Γεννᾶται λοιπὸν καὶ ζητεῖται ἐπάντησιν ἡ ἐπαμένη ἐρώτησις: ἐκάστη ἀνθρωπίνη κοινωνία εἶναι (ὅπως τούλαχιστον ἐκ πρώτης δψεως φαίνεται) πληθος ἀτομικῶν ἀνθρώπων, οἱ δποτεὶς σχετίζονται ἀναμεταξύ των, δηλαδὴ ἀκριβῶς ἀπότελον διωργανωμένην ἐνότητα. Τοῦτο εἶναι τὸ ἀμέσως, ἢ ἐδν ἀρέσκεναι τις εἰς δρους τεχνικούς, τὸ φαινομενολογικῶς δεδομένον. Πρέπει λοιπὸν γὰ δηγηθῇ τοῦτο διε πολα εἶναι ἡ σχέσις τῆς «ἐνότητος» τῆς ὀλότητος πρὸς τὸν ἀτομικὸν ἀνθρώπον, ἢ ζητεστρόφως ἀκφραζόμενον: τις ἡ σχέσις τοῦ ως ὀρατῆς πραγματικότητος δρισταμένου ἀτομικοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὴν ἀόρατον ἐνότητα, τῆς δποιας ἀποτελεῖ, αὐτὸς μέρος;

III. Μεθοδολογικά.

'Υπάρχουν δύο τρόποι, κατὰ τοὺς δποίους δύναται γὰ ἐπιχειρήσης τις λύσιν τοῦ διατυπωθέντος προβλήματος περὶ τῆς σχέσεως μεταξὺ κοινωνίας καὶ ἀτομικοῦ ἀνθρώπου.

A. Ἀτομικὸς ἀνθρώπος ζῶν πράγματι ἔχω πάσης κοινωνίας εἶναι τι ἄγνωστον. Καὶ αὐτὸς δ διὰ ποιητικῆς φαντασίας παραχθεὶς Ρόδινσον δὲν ζῇ ἔξω πάσης κοινωνίας. Μόνον δ ἀλληθῆς ἀσυντής, δ ἐρημίτης, δ ἀναχωρητής θὰ ἦτο Ισαὼς δ ἀτομικὸς ἀνθρώπος δ ζῶν ἔχω πάσης κοινωνίας. Πράγματι εὑρίσκεται λοιπὸν ἔλαστος ἀτομικὸς ἀνθρώπος μόνον ἐν ἐξαρτήσει μὲ ἄλλους καὶ ἀπὸ ἄλλους.

Τὸ γεγονός τοῦτο τῆς ἀμέσου, τῆς πρώτης ἐντυπώσεως δύναται γὰ δώσῃ ἀφορμήν, ἡ κοινωνία νὰ ἔξετασθῇ καὶ γὰ καθηρισθῇ, καθ' δν τρόπον αὐτῇ ἐπενεργεῖ ἐπὶ τοῦ ἀτομικοῦ ἀνθρώπου, με αιδάλλουσα καὶ μάλιστα καὶ διεκμορφούσα καὶ διετυπώσα αὐτόν.

B. Ἄλλος δηνότης ἔκεινη ἡ λεγομένη κοινωνία δὲν εἶναι μόλις ταῦτα, ἐάν τις σκεφθῇ κατὰ βάθος τὸ ἀμέσον δεδόμενον καλῶς καὶ ἀκριβέστερον θεωρουμένη καταφαίνεται ως ἔννοια μόνον. Ο ἀτομικὸς ἀνθρώπος δὲν ἀπαντᾷ μὲν οὐδαμοῦ καθ' ἑαυτόν, ἀλλ' δμῶς εἰς τὴν κυρίως

ἀμεσότητα πρόκειται μόλια ταῦτα πρῶτον περὶ συνυπάρξεως, ἔστω καὶ κατὰ διωργανωμένου τρόπου, ἀτομικῶν ἀνθρώπων.

“Η πραγματικότης αὐτῇ δύναται νὰ δώσῃ ἀφορμὴν νὰ μελετηθῇ πρῶτον καὶ πρὸ παντὸς ἄλλου μόλια ταῦτα δὲ ἀτομικὸς ἀνθρωπὸς καὶ νὰ καθορισθῇ ἡ φύσις του (ἴννοεῖται ἀπὸ κοινωνιολογικῆν ἀποφιν) καὶ ὡς συνέπεια νὰ ἐννοηθῇ, κατὰ τίνα τρόπου ὑφίσταται (ἢ καὶ κατὰ πρῶτου γεννᾶται) ἡ ωργανωμένη ἐνότητης.

“Ο ἀκριβῶς παρατηρῶν τοὺς δύο τούτους τρόπους δυνατῆς ἐπεξεργασίας τοῦ προβλήματος περὶ τῆς σχέσεως μεταξὺ ἀτομικοῦ ἀνθρώπου καὶ κοινωνίας εὑρίσκει δμως ἀμέσως δὲ τὸ πρῶτος τρόπος εἶναι κυρίως ἀπραγματοποιητος, ἢ πρώτη ἐκείνη δόδες (μεθοδική) εἶναι ἀδιάδατος, ἢ δὲν φέρει εἰς τὸ ἐπιθυμητὸν τέρμα. “Οτι δὲ ἀτομικὸς ἀνθρωπὸς εἶναι γνωστὸς μόνον ἐν τῇ κοινωνίᾳ (δηλ. δὲν ζει ἔξω κοινωνίας) δὲν λέγει τι περὶ τῆς οὐσίας αὐτοῦ ἐκ τῶν προτέρων, τούλαχιστον δὲν ὑπάρχει οὐδὲμila ἐκδοχὴ ἀπλὴ ἐπὶ τῆς μεθοδολογικῆς αὐτῆς ὁδοῦ, ἐκδοχὴ μὴ ἐπιτρέπουσα ἄλλας πλησίον της. ‘Ιδοὺ δὲ πῶς διὰ τὸν ἀρχίδοντα μὲ τὴν ἔρευναν τῆς κοινωνίας ὑπάρχουν πάντοτε δύο ισάκις δυναται ἐκδοχαὶ, ἢ ἐκδοχὴ δὲ τῇ κοινωνίᾳ διαπλάττει τὸν ἀτομικὸν ἀνθρωπὸν καὶ ἡ ἐκδοχὴ δὲ τὸ ἀτομικὸς ἀνθρωπὸς καθορίζει τὴν κοινωνίαν. Εἶναι μὲν ἀληθὲς δὲ π. χ. δ ἀτομικὸς ἀνθρωπὸς ὑπόκειται εἰς κοινωνικοὺς καταναγκασμοὺς (εἰς ζήτημα καὶ ἔθιμα καὶ εἰς διαφόρους ἄλλους κανόνας καὶ τύπους), γεννᾶται μάλιστα καὶ ἡ ἐντύπωσις δὲ τὸ ἀτομικὸς ἀνθρωπὸς εἶναι σχεδὸν ἀναπολυτρότως δεῖστημεμένος ὑπὸ τῶν καταναγκασμῶν ἐκείνων ἀλλ’ δμως τὸ ζήτημα εἶναι νὰ καταστῇ γνωστόν, πόθεν ἔχει τὴν ἀρχήν του δὲ καταναγκασμὸς ἐκείνος. “Ο ἀρχόμενος τῆς ἔρευνῆς ἐκ τῆς κοινωνίας πρέπει νὰ προϋποθέσῃ θέλησιν συνολικήν καὶ δμως εἶναι δυνατὸν ἔξετάζων ἀμερολήπτως καὶ ἀπροκαταλήπτως τὴν κοινωνίαν νὰ καταλήξῃ εἰς τὴν γνῶσιν διὰ τὴν προϋπόθεσις του ὑπῆρξε μία λεγομένη φιλοσοφικὴ κατασκευή, ἢ ὅποια δὲν εἶναι καθόλου ἢ μόνον ὑπὸ δρους τινὸς δρυθῆ.

Ναὶ μὲν λέγουν δὲ τὴν ἀκοινολόγητος δὲν εἶναι λεγομένη φιλοσοφικὴ κατασκευή, ἀλλ’ ἀπεναντίας ἀληθεία φυσιοδιφική. Πράγματι ἐπεκράτησε συνήθεια οὕτως εἰπεῖν, σιωπηλῶς νὰ ἐπαναλαμβάνεται ἡ ἐκφρασις τῶν βιολόγων δὲ τὰ ἀτομικὰ δύτα ὑφίστανται μόνον διὰ τὴν φυλήν, διὰ τὸ γένος, καὶ τότε θὰ ἥτο λοιπὸν ἡ φυλὴ τὸ κυρίως πραγματικὸν καὶ καθορίζον. “Αλλ’ δμως εἶναι ἐρωτήματος ἀξιον, ἐὰν πρέπει νὰ ὑπάρχῃ ἐμπιστοσύνη ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου εἰς τὸν βιολόγους. Ναὶ μὲν οἱ βιολόγοι φάνονται νὰ εἶναι ἴκανοι, νὰ δίδουν μὲ νοῦν καὶ πνεύμα πολὺ θεμέλια καὶ εἰς ἐκείνην τὴν ἐκδοχὴν δὲ τὸ κυρίως πραγματικὸν εἶναι ἡ φυλή, τὸ γένος, ἀλλ’ δμως οὐδέποτε κατόρθωσαν νὰ προσάξουν

ἀπόδειξιν πράγματι ἀναντίρρητον. Καὶ πῶς νὰ τὸ κατορθώσουν; διότι ἀκριβῶς τὸ μόνον δεδόμενον εἶναι τὸ ἀτομικὸν δν ἡ καὶ τὰ χαρακτηρι- στικὰ τὰ δμοια πολλῶν τοιούτων ὅντων. "Ἡ ἀναγκαῖα ἐνταῦθα ἀπόδειξις ἔπειπε νὰ καταδείχῃ δτι τὸ ἀτομικὸν δν εἶναι δυνατὸν (πρέπει) νὰ θεω- ρηθῇ μόνον ὡς φαρεὺς τῶν δμοίων (κοινῶν) χαρακτηριστικῶν καὶ δτι λοιπὸν αὐτὰ εἶναι τὰ κυρίως πραγματικά, ή κυρίως ὑπαρξίες." Οτι τὸ ἀτο- μικὸν δν, ὡς λέγουν, εὑρίσκεται εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς φυλής ἢ τοῦ γένους, πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὡς ἐπεξήγησις σχέσεων τινῶν, ἡ δποία καὶ ὑπὸ τὰς καλλιτέρας συνθήκας εἶναι μόνον τὸ πρεόν μή δρῆσης λογικῆς πράξεως¹). "Απεγχατίας δ' ἔχω καὶ τὴν γνώμην, δτι οἱ βιολόγοι παρέλασθον τὴν θεω- ρίαν των δτι τὸ ἀτομικὸν δν ὑπάρχει (ὑφίσταται) μόνον διὰ τὴν φυλήν (διὰ τὴν φυλήν ὡς σκοπόν), διὰ τὴν ὀλότητα συνειδότως ἡ ἀσυνειδότως ἀπὸ τὴν παλαιόθεν ὑφισταμένην ἀπλοτικήν ἢ εὔσεβη ἀποφιν περὶ πολι- τείας²) δτι δ ἀτομικὸς ἀνθρωπὸς ὑπάρχει ἔνεκα τῆς πολιτείας, ἔνεκα τῆς κοινωνίας, δηλ. λοιπὸν ἐν ὑπηρεσίᾳ τοῦ ὅλου (τοῦ σκοποῦ τοῦ ὅλου) καὶ δτι ἐπομένως, ὡς λέγεται, τὸ ὅλον εἶναι ἡ κυρία πραγματικότης, ἡ δποία καὶ διασκευάζει καὶ διατυπεῖ τὸ ἀτομον. Οἱ βιολόγοι εἰχον ἀκρι- βῶς ἐφαρμόση π. χ. τὴν ἔννοιαν τῆς πολιτείας δχι μόνον ἐπὶ τινῶν συμ- διστικῶν σχέσεων τῶν ζώων (օβτω π. χ. ἐπὶ τῶν συμβιστικῶν σχέσεων τῶν μυρμήκων, τῶν μελισσῶν κ.τ.λ.), ἀλλὰ ὠνόμασαν καὶ τὴν σύνθεσιν τοῦ σώματος τοῦ ἀτομικοῦ δντος ἐκ κυττάρων κυτταροπολιτείαν, ἐννοεῖ- ται παραπλανηθέντες ἀπὸ ἔξωτερικάς δμοιότητας καὶ χωρὶς ποτὲ νὰ ἔχουν σπουδάση καὶ νοήση τὴν (ἀνθρωπίνην) πολιτείαν.

"Ἡ μεθοδικὴ λοιπὸν δδός, ἔξερχόμενοι ἀπὸ τὴν κατανόησιν τῆς κοι- νωνίας νὰ φύάσωμεν εἰς τὸν ἀτομικὸν ἀνθρωπὸν, εἶναι ἀδιάδικτος ἡ φέ- ρει οὐδαμοῦ. Πρέπει νὰ γίνῃ χρῆσις τῆς ἀλλῆς δδοῦ δ ἀνθρωπὸς δ ἀτομικὸς πρέπει νὰ νοηθῇ καθ' ἕαυτόν. Καὶ δμως τοῦτο φαίνεται πάλιν νὰ παρουσιάζῃ φαῦλον κύκλον, ἀφοῦ γνωρίζομεν τὸν ἀτομικὸν ἀνθρω- πον μόνον ἐντὸς τῆς κοινωνίας, λοιπὸν ἵσως μόνον δπως αὐτὸς καταρτί- ζεται εἰς δ, τι εἶναι διὰ τῆς κοινωνίας. Ἀλλὰ καὶ μᾶλι ταῦτα ὑπάρχει μέσον νὰ καταλήξωμεν διὰ τῆς ὁδοῦ αὐτῆς εἰς συμπέρασμα. Ναὶ μὲν γνωρίζομεν τὸν ἀτομικὸν ἀνθρωπὸν μόνον ἐντὸς τῆς κοινωνίας, ἀλλ' ελ-

1) Πρβ. τὸ σύγγραμμά μου: Die exakten Grundlagen der Naturphi-losophie. Stuttgart, Ferd. Enke 1926. Εἰς ἕνα εἰδικώτερον φαινόμενον, τὸ δποίον ἐνταῦθα πρὸ παντὸς ἔχει σημασίαν, δηλ. π.χ. ἐκ τοῦ βίου τῶν μυρμήκων, θύ ἐπανέλθω κατωτέρω.

2) Προϋτοθέτω ὡς γνωστὸν δτι δ Λάρβιν εἶχεν ἐπηριασθῇ ἀπὸ κοινωνιολο- γικὰς θεωρίας τῆς ἐποχῆς του. Πρὸς δσα αὐτὸς συνειδότως παρέλαβε πρέπει νὰ προστεθῇ καὶ ἡ ἐν ἀγνοίᾳ αὐτοῦ καὶ τῶν δπαδῶν του βιολόγων καταδηλου- μένη γενικὴ ἐπήρεια θεωρητικῶν ἐννοιῶν περὶ πολιτείας ἐπ' αὐτῶν.

ναὶ δυνατὸν νὰ κατανοηθῇ αὐτὸς καὶ ἀνευ τῆς κοινωνίας. "Οπως τὰ φυχικὰ παθολογικὰ φαινόμενα σύνανται νὰ τεθοῦν καὶ τίθενται εἰς τὴν θηρεσίαν πρὸς κατανόησιν του ὑγιοῦς ἀνθρώπου, οὕτω πρέπει νὰ ληφθῇ ἐπίσης δὲ λεγόμενος ἀκοινώνητος ἀνθρωπος ὅπ' ὅψιν διὰ νὰ κατανοηθῇ δὲ κοινωνικὸς ἀνθρωπος καθ' ἑαυτὸν καὶ ἐν τῇ κοινωνίᾳ.

"Ἐν μόνον μεθοδικὸν ζήτημα δὲν διευκρίνησε εἰς ἔτι τὸ ἀναφέρω λοιπὸν συντάμως διὰ νὰ δεῖξω τὴν στάσιν μου ἀπέναντι αὐτοῦ. "Ισως ἔχει ἀξίαν ὡς ἔρευνα ἐκ βάθρων (ἡ πυριώνυμος γερμανικὴ deutsche Gründlichkeit) διτὶ ἐπιστήμονες ἐπιχειροῦν γεωστὶ πρὸ πάσης ἐπιστημονικῆς ἔρευνης καθορισμοὺς ἐρωτήσεων θεωρίας τῆς γνῶσεως· ἐνταῦθα ἐπρεπε ἀναλόγως του θέματος νὰ ἔχετασθῇ λοιπὸν τὸ πρόβλημα τῶν γενικοτήτων (universalia). 'Αλλ' ἂς μὲ καταγελᾶ οἰκτείρων πᾶς ὁ βουλόμενος, ἐγὼ καταγελῶ οἰκτείρων εἰς τοιαύτας περιστάσεις συνήθως τὴν «ἔρευναν ἐκ βάθρων», ή διποτὶς ἀπαντᾷ εἰς εἰσαγωγάς. Κατὰ τὴν ἰδικήν μου ἀποψιν ἡ κοτανόησις τῶν πραγματικοτήτων φέρει (πρέπει νὰ φέρῃ) εἰς τὴν θεωρίαν τῆς γνῶσεως καὶ δχὶ ἀντιστρόφως, καὶ λοιπὸν τὸ πρόβλημα τῶν γενικοτήτων (universalia) είναι δυνατὸν (πρέπει) νὰ τεθῇ καὶ νὰ καθορισθῇ (κατ' ἀρέσκειαν ἐννοεῖται) ἀκριβῶς μόνον εἰς τὸ τέλος.

III. Ὁ ἀκοινώτητος ἀνθρωπος.

'Αρχέω λοιπὸν μὲ μίαν ἀνάλυσιν του ἀκοινωνήτου ἀνθρώπου.

"Η ἐννοια «ἀκοινώνητος ἀνθρωπος» πρέπει νὰ ἔχετασθῇ κατ' ἀνάγκην ἀπὸ δύο διαφόρους ἀπόψεις. Δὲν είναι δρθὸν καὶ δὲν είναι ἐναγκαῖον νὰ νομίζεται πᾶς ἀκοινώνητος ἀνθρωπος κακούργος ή ἐγκληματικῆς ἴδιοφυΐας. Ναὶ μεν δύναται τις νὰ σκέπτεται καὶ ἐνταῦθα συμφώνως πρὸς τὴν συνταγήν: ὃ μὴ δύν μετ' ἐμοῦ είναι κατ' ἐμοῦ καὶ νὰ δονομάζει πᾶν δ, τι δὲν είναι σύμφωνον μὲ τὴν ὄφισταμένην τάξιν τῶν πραγμάτων, σύμφωνον μὲ τὴν ὄφισταμένην μορφὴν τῆς κοινωνίας πρᾶξιν ἐγκληματικῆς ἴδιοφυΐας καὶ ἀκοινωνικότητα. 'Αλλ' θμως τοῦτο θὰ ἥτο ἡ γνώμη τῆς συντηρητικότητος καὶ δχὶ μιᾶς ἀντικειμενικῆς κοινωνιολογίας. Διότι ὑπάρχουν ἀκριβῶς ἀνθρωποι, ἀτομικοὶ ἀνθρωποι, οἱ διποτὶς δὲν είναι γενικῶς ἀκοινώνητοι, ἀλλ' ἀκοινώνητοι μόνον ἐν σχέσει πρὸς μίαν ὄφισταμένην (θετικήν) κοινωνίαν. Λοιπὸν ἀκοινώνητοι ἐκ λόγων ἴδεολογικῶν ἐν τῇ ἐννοίᾳ τῆς κοινωνίας, ὑπάρχουν δὲ πάλιν καὶ ἄλλοι, οἱ διποτὶς είναι ἀκοινώνητοι, διότι διακρίπτουν πᾶσαν σχέσιν πρὸς τὸν κόσμον τοῦτον ἀναμένοντες τὴν θείαν κοινωνίαν ἐν τῷ οὐρανῷ, τὴν κοινωνίαν τῶν ἀγίων.

Διακρίγω λοιπὸν τρία εἶδη του ἀκοινωνήτου ἀνθρώπου ταῦτα:

α) τοὺς ἐγκληματίας, τοὺς κακούργους (τοὺς ἐκ γενετῆς), τοὺς θετικῶς, τοὺς ἀπολύτως ἀκοινωνήτους, ἐκείνους τοὺς πνευματικῶς βεβλαμένους, οἱ δποῖοι δὲν προσαρμόζονται, δὲν θὰ ἥδυναντο νὰ προσαρμοσθοῦν γενικῶς εἰς καμμίαν τάξιν.

β) τοὺς ἰδεολόγους, τοὺς σχετικῶς ἀκοινωνήτους, ἐκείνους, οἱ δποῖοι ἐκ πόθου καὶ τάσεως πρὸς καλλιτέραν κοινωνίαν ἀποσύρονται πνευματικῶς ἀπὸ τὴν ὑφισταμένην κοινωνίαν;

γ) τοὺς ἐρημίτας, τοὺς ἀταχητάς, τοὺς ἀναχωρητάς, τοὺς σχετικῶς ἀκοινωνήτους, τοὺς διπαθοῦς τῆς κοινωνίας τῶν ἀγίων μετὰ τοῦ θεοῦ.

“Οἱ πιθανῶς καὶ οἱ ἀκοινώνητοι τῆς δευτέρας καὶ τρίτης κατηγορίας δὲν εἰναι (πνευματικῶς) διγείες, (δηλ. κυρίως: δὲν δμοιάζουν τὸν κοινὸν ἀνθρώπων), δὲν ἔνδιαφέρει τὴν κοινωνιολογικὴν ἔρευναν. Μόνον τοῦτο ἔχει σημασίαν διτοι αἱ κατηγορίαι αὗται τῶν ἀκοινωνήτων ἀνθρώπων δὲν εἰναι δυνατὸν νὰ χωρισθοῦν ἀκριβῶς ἀπὸ τὴν κατηγορίαν τοῦ κοινωνικοῦ ἀνθρώπου. Αἱ δύο αὗται κατηγορίαι τοῦ ἀκοινωνήτου (πρὸ παντὸς ή δευτέρα) ἐμπεριέχουν χαρακτηριστικά, τὰ δποῖα δύνανται (πρέπει) νὰ θεωρηθοῦν μόνον ὡς βαθμοὶ μιᾶς κατὰ τὸ μᾶλλον ή ητον ἵσχυρῶς ἐκφαινομένης φυσικῆς κλίσεως καὶ τάσεως, τῆς δποίας δ ὑψιστος καὶ κατώτατος βαθμὸς εἰναι ἵσχως μόνον λογικοὶ τόποι, δηλ. δ ἀπολύτως ἰδεολόγος τῆς δευτέρας καὶ δ ἀπολύτως ἐρημίτης τῆς τρίτης κατηγορίας.

‘Ο παρατηρῶν ἀκριβέστερον τὸν διθέντα καρακτηρισμὸν τῶν διαφόρων κατηγοριῶν τῶν ἀκοινωνήτων εὑρίσκει ἡδη ἀμέσως διι κατὰ τὴν ἀκοινωνηκότητα ἴκανον ποιεῖται (ὡς πόθος ἐκπληρούμενος) κάτι τι ἰδιάζον, εἰδικὸν ἐνδόμυχον, μία οὐσία τῆς προσωπικότητος δ ἀκοινωνητος εἰναι ἀκοινώνητος δηλ. δὲν εἰσέρχεται εἰς συνδυασμοὺς μὲ ἄλλους (ἄτομικοὺς) ἀνθρώπους, διότι δὲν ἔχει τι τὸ κοινὸν μετ’ αὐτῶν η διότι δὲν θέλει (δῆθεν) νὰ ἔχῃ τι κοινὸν μετ’ αὐτῶν.

‘Ἐκ τούτων ἐπεταί ἀμέσως διι δ ἀκοινώνητος ἀνθρώπος δὲν εἰναι τι ἄλλο η ὅν θέλον η ἐπιζητοῦν τὴν βιοτικὴν ἀνάπτυξιν τῶν εἰδικῶν αὐτῷ διαθέσεων (τῆς προσωπικότητός του) καὶ ἔνεκα τούτου ἀκριβῶς καταπολεμοῦν η ἀποφεύγουν τοὺς ἄλλους. ‘Εξέθηκα δμως ἐπίσης διι αἱ κατηγορίαι τοῦ ἐξ ἰδεολογίας καὶ ἐξ κοσμοφυγίας ἀκοινωνήτου δὲν δύνανται νὰ χωρισθοῦν ἀκριβῶς ἀπὸ τὴν κατηγορίαν τοῦ κοινωνικοῦ ἀνθρώπου. ‘Υπάρχουν ἀπειροὶ βαθμοὶ ἀρνητικῆς στάσεως (ἀρνήσεως) πρὸ τῆς κοινωνίας, τοῦ (σιωπηλοῦ) ἀποσυρμοῦ ἀπὸ τὴν ὑφισταμένην κοινωνίαν. ‘Επιθυμῷ δὲ νὰ προσθέσω ἐπίσης, διι καὶ δλοι οἱ διαπλάττοντες καὶ διαμορφοῦντες τὴν κοινωνίαν, δλοι οἱ ἀναμορφωταί, δλοι οἱ μικροὶ καὶ μεγάλοι μαχηταί διὰ μίαν νέαν τάξιν τῶν ἀνθρωπίνων σχέσεων, τῆς ἀνθρωπίνης κοινωνίας, εἰναι μόνον ἡπιώτεραι μορφαὶ τοῦ ἐξ ἰδεο-

λογίας καὶ ἐκ κοσμοφυγίας ἀκοινωνήτου ἀνθρώπου, καὶ δῆλοι προσπαθοῦν πράγματα νὰ διεπλάσσουν τὴν κοινωνίαν συμφώνως πρὸς τὰς ιδέας (γνώμης, τοὺς πόθους) των, δηλ. γάνγκπινέουν βιοτεκνώς τὰς εἰδικὰς εἰς αὐτοὺς διαθέσεις (τὴν προσωπικότητά των).

Ωστε δὲν μένει πλέον διὰ τὴν ἔννοιαν τοῦ κοινωνικοῦ ἀνθρώπου κυρίως σχεδὸν οὐδεὶς ἀνθρώπως. Διότι διπολεῖται μὲν διεγόμενος μέσος ἀνθρώπως, ἐκείνος, δ διπολεῖς ἀπερισκέπτως ζῇ ἡρεμος καὶ βραδύνους ἐν τῇ προϋπαρχούσῃ κοινωνίᾳ. Ἀλλὰ ἡ ἔννοια αὕτη πρέπει νὰ ληφθῇ ἀκριβῶς μόνον κατὰ βαθμούς καὶ ἵσως δὲν ἀνταποδίνεται εἰς αὐτὴν πράγματι οὔτε εἰς ἀνθρώπος διαρκούσῃς τῆς ζωῆς του. Δηλ. λοιπόν : δ κοινωνικὸς εἶναι κοινωνικός, διότι (ἢ ἐφ' ὅσον) αἱ ὑφιστάμεναι σχέσεις τῶν ἀνθρώπων πρὸς ἄλλήλους δὲν εἶναι ἐμπόδιον, δὲν διακολύουν τὴν φυσικὴν τάσιν τοῦ ἀτομικοῦ ἀνθρώπου, ζῶν γάνγκπινέη τὰς εἰδικὰς εἰς αὐτὸν διαθέσεις (τὴν προσωπικότητά του).

Οὕτω καταλήγω εἰς συμπέρασμα μὴ δίδον χώραν εἰς παρεξηγήσεις : ἔξεκίνησα ἀπὸ τὴν κατανόησιν τοῦ ἀκοινωνήτου ἀνθρώπου καὶ κατέληξα εἰς τὸν καθορισμὸν τῆς (κοινωνιολογικῆς) φύσεως τοῦ κοινωνικοῦ ἀτομικοῦ ἀνθρώπου. Τὰ δριτα μετεξῆ ἀκοινωνήτου καὶ κοινωνικοῦ εὑρίσκονται οὕτως εἰπεν ἐν τῷ μέσῳ σχεδὸν ἐκατέρου πεδίου, δηλ. κυρίως δὲν ὑπάρχουν ἐνταῦθα δριτα, αἱ κατηγορίαι ἐγκλείουν μόνον ἀπολύτους τύπους καὶ πατοῦ πρόκειται περὶ τοῦ αὐτοῦ πράγματος : δ ἀτομικὸς ἀνθρώπος, δ ἀνθρώπος εἶναι ἀκοινωνήτος η κοινωνικὸς ἐξυπηρετῶν τὴν φυσικὴν τον τάσιν (ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν τῆς φυσικῆς του τάσεως) ζῶν ν' ἀναπινέη τὰς εἰδικὰς εἰς αὐτὸν διαθέσεις, τὴν προσωπικότητά του.

IV. Η κοινωνιολογικὴ οὐσία (φύσεις) τοῦ ἀτομικοῦ ἀνθρώπου.

Τώρα εἰμαι λοιπόν εἰς θέσιν νὰ διευκρινήσω τὴν κοινωνιολογικὴν φύσιν τοῦ ἀτομικοῦ ἀνθρώπου λαμβάνων διπολεῖς διφιν τὰς κατηγορίας «ἀκοινωνῆτος» καὶ «κοινωνικός». Οἱ φυσιοδίφαι παραδέχονται μίαν δρμήν πρὸς αὐτοσυντηρησίαν ἐν ἐνι ἐκάστηφ ζῶνται δυτι. Ἐν τούτοις δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ εἰσέλθω εἰς κριτικὴν τῆς σοφιστικῆς γνώμης διτ η δρμή αὐτὴ πρὸς αὐτοσυντηρησίαν ἐξυπηρετεῖ, δπως λέγουν, τὴν φυλήν, τὸ γένος κατέδειξα ηδη διτ η ἔποφις τῆς βιολογίας περὶ φυλῆς εἶναι ἀπομίμησις μιᾶς θεωρίας περὶ πολιτείας¹⁾. Ἐνταῦθα καταφαίνεται λοιπόν ἐκ τῶν ἀνωθεὶς ἐκτεθεισῶν διευκρινήσεων, διτ τάσον διεγόμενος ἀνθρώπος, κατὰ βαθμὸν μόνον διάφοροι ἀλλήλων, τείνουν μόνον πρὸς τὴν ιδίαν αὐτοῦ ἐκκατεστασίαν εἰδικὴν αὐτο-

1) Πρβ. ἀνωθεὶς σελ.

συντήρησιν. Μόνον πρέπει νὰ ἔννοηθῇ ἡ αὐτοσυντήρησις αὕτη δρθῶς.

Δὲν πρόκειται περὶ νέας ἔννοιας τῆς αὐτοσυντηρήσεως, ἀλλὰ περὶ τῆς περιοχῆς τοῦ «ἔκυτοῦ», τὸ ὅποιον διατηρεῖται, τείνει πρὸς συντήρησιν. Ὁ «ἔκυτός» δὲν πρέπει νὰ καθορίζεται γενικῶς ὡς ἔννοια ἀλληγορία τὴν πείναν καὶ τὰ ἀφροδισιακά· δι «ἔκυτός» τοῦ ἀτομικοῦ ἀνθρώπου εἰναι δχι μόνον ὡς πείνα καὶ ἀφροδισιακὴ ὄρμα ἐδικώτερον («ἀτομικῶς») καθωρισμένος ἐν ἐν ἑκάστῳ καὶ διακεριμένος, ἀλλὰ περιλαμβάνει καὶ τοις περισσότερα τῶν ὅρμῶν ἐκείνων, δηλ. περιέχει δλα τὰ φυσικὰ προσόντα καὶ τὰς ἰδιότητας τοῦ ἀτομικοῦ ἀνθρώπου. Αὐτοσυντήρησις εἶναι ἀναπτυξις προσωπικότητος, Ἐὰν τοῦτο δὲν εἴναι καταφανὲς πάντοτε καὶ παντοῦ, δ λόγος εἴναι δτι, παραλειπομένων ἐνταῦθα τῶν λοιπῶν ζώντων ὅντων, καὶ δ ἀνθρωπος ὡς μέσος τύπος δὲν ἔχει ἰδιότητας ἡ φυσικὴ προσόντα ἰδιαίτερως ἵσχυρά, τὰ δποῖα νὰ δώσω εἰς αὐτὸν (εἰς ἔνα ἔκαστον καθ' ἔκυτόν) ἰδιαίτερον χαρακτῆρα, ἰδιαίτερων σφραγίδα. Ὁ μέσος ἀνθρωπος ζῇ λοιπὸν οὕτως εἰπεῖν ἀγνωστος (λανθάνει βιών κατὰ τὴν ἀπαίτησιν: λάθε βιώσας), ἀπεναντίας δμως ἡ προσωπικότης, δηλ. δ ἀτομικὸς ἀνθρώπος δ καθορισθεὶς διὰ τῆς ὑπεροχῆς μιᾶς ἰδιότητος ἡ μιᾶς φυσικῆς ἰδιοφυΐας εἰς ἰδιαίτερον χαρακτῆρα ζει ἐν γνώσε τῶν ἀλλων, ἔξελίσσεται ζῶν ἐν γνώσει τῶν ἀλλων, δηλ. κοινωνιολογικῶς: ζει τείνων πρὸς ἀλλαγήν, πρὸς διαμόρφωσιν τῆς κοινωνίας κατὰ τοὺς πόθους καὶ τὰς ἰδέας του (βιών παλιτεύεται). Δὲν εἴναι δὲ ἀνάγκη νχναφέρω καὶ πάλιν, δτι δὲν ὑπάρχουν δρικα ἀκριδη μεταξὺ τοῦ μέσου ἀνθρώπου καὶ τῆς προσωπικότητος, δτι δηλ. γίνεται εἰς ἀπείρους βαθμοὺς μετάβασις ἀπὸ τὸν τύπον τοῦ μέσου ἀνθρώπου εἰς τὸν τύπον τῆς προσωπικότητος καὶ ἀντιστρόφως.

Ζῇ λοιπὸν μόνον δ ἀτομικὸς ἀνθρωπος (καὶ γενικῶς τὸ ἀτομικὸν δν) ὡς πραγματικότης, ζει ἔξελίσσων τὸν ἔκυτόν του. Εἶναι μὲν ἀληθὲς δτι συνήθως λαμβάνοντες δπ' ὅψιν τὰς λεγομένας πολιτείας τῶν μελισσῶν καὶ μυρμήκων, προσάγουν τὰς «ἐργάτιδας» ὡς ἀπόδειξιν δτι τὸ ἀτομικὸν δὲν εἴναι καθόλου καθ' ἔκυτό δ ἀναγκαῖον, δτι, δχι ὅπως εἴπουν ἐγώ, ἔξυπηρετε ἔκυτῷ, ζει ἀναπτύσσων ἔκυτό, ἀλλὰ εὑρίσκεται ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τοῦ συνόλου, ἔξυπηρετε τὸ σύνολον. Ἀλλὰ ἀκριδῶς καὶ τοῦτο εἴναι μία πηγὴ σφραγίδων ἐν τῇ ἐπιστήμῃ δτι αἱ ἔξηγήσεις ἐκλαμβάνονται διὰ γεγονότα καὶ παρεισάγονται εἰς αὐτά. Ἀς ἔξετασθοδν ἀκριδέστερον ἔκειναι αἱ λεγόμεναι «ἐργάτιδες». αὗται θὰ ἥσαν μόνον τότε ὑπάρξεις διὰ τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ δλου, ἐὰν εἴχον μὲν καὶ ἀλλας ὅρμας καὶ τάσεις ἐν ἔκυτας, κατεπάτουν δμως αὐτάς, θύματα τῆς ἰδέας τῆς δλότητος. Καὶ ἀκριδῶς περὶ τοιαύτης τινὸς συμπεριφορᾶς τῶν «ἐργάτιδων» δὲν εἴναι δυνατὸν γάρ γίνεται λόγος κατ' οὐδένα τρόπον. Δηλ.

αἱ ἐργάτιδες δὲν ὑπομένουν, δὲν ὑποσάσσονται, ἀλλὰ συνεργάζονται εἰς τὸν μελισσῶνα κτ..λ. διότι οὕτω ἴκανοποιεῖται ἡ φύσις των. Καὶ λοιπὸν δύον ἀφορᾶ τὸν ἀτομικὸν ἀνθρωπὸν πρέπει νὰ ληφθῇ ὅπ' ὅψιν, διὰ τοῦτος δὲν εἶναι κατασκευασμένος διὰ μίαν μόνην ποιηνωνικὴν θέσιν ἡ ἐργασίαν (δηλ. διὰ δέν ἔχει μόνον διὰ μίαν τοιαύτην τὴν φυσικὴν τάσιν) ὅπως αἱ «ἐργάτιδες». "Οτι δικαστής πάλιν ἡ φύσις διὰ τῶν ἐργατίδων παρήγαγε οὕτως εἰπεῖν ἔνα προτότυπον πρὸς ἀπομίμησιν, τὸ δόποιον δὲ ἀτομικὸς ἀνθρωπὸς συνειδότως λοιπὸν καταπολεμῶν τοὺς «ἀντιπάλους» δρμάς καὶ τάσεις του, πρέπει νὰ πραγματοποιήσῃ, εἶναι μὲν καὶ τοῦτο μία ἐκδοχὴ δυνατή, ἀλλὰ ἐν μέρει μὲν ἐσφαλισμένη ἀποφίς τῆς φύσεως ἐν μέρει δὲ πόθος, δὲ δόποιος δὲν εἶναι ἐνταῦθα ἀντικείμενον τῆς πραγματείας μου.

Ἐὰν λοιπὸν δὲ ἀτομικὸς ἀνθρωπὸς εἶναι τὸ μόνον πραγματικόν, τὸ δόποιον ζεῖ οὕτως εἰπεῖν τὸν εἰδικόν του βίον, ἐκ τούτου ἐξάγεται διὰ δλοὶ οἱ κοινωνικοὶ συνδυασμοὶ καὶ δλα τὰ κοινωνικὰ φαινόμενα δύνανται νὰ ἔχουν τὰς βάσεις των (τὸν λόγον των) μόνον ἐν αὐτῷ, δηλ. ἵγανταριθμήσω μόνον τοὺς συνδυασμοὺς τοὺς ἀποτελοῦντας ἐνταῦθα τὸ ἀντικείμενον τῶν ἔρευνῶν μου, δχι μόνον ἡ κοινωνία γενικῶς (τῶν ἀνθρώπων) ἀλλὰ εἰδικώτερον καὶ ἡ ράσσα ἢ τὸ ἔθνος καὶ ἡ ἀνθρωπότης, ἀλλὰ καὶ αἱ πολιτικαὶ τάξεις καὶ τὰ κόμματα ἔχουν τὰς ρίζας των (τὸν λόγον των) ἐν τέλει εἰς τινας ιδιότητας, δρμάς καὶ τάσεις, τοῦ ἀτομικοῦ ἀνθρώπου. Εἶναι δὲ ὑπεράγω πάσης ἀμφιβολίας καταφανές. Διότι πρῶτον μεν κατέδειξε διὰ μεθοδολογικῶν, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀποδειχθοῦν αἱ δῆθεν ἐνότητες αὗται, κοινωνία, ράσσα, ἔθνος, ἀνθρωπότης, κόμμα, ὡς πραγματικήτες ἔξω, ἢ εἰς διληγώτερον ἀνω τοῦ ἀτομικοῦ ἀνθρώπου, δεύτερον δὲ ἔγεινε πλέον ἡδη καταφανές, διὰ πραγματικῶς ἡ μόνη ὑπαρξίας εἶναι μόνον δὲ ἀτομικὸς ἀνθρωπός, δὲ δόποιος ἔχει ἀρθονίαν φυσικῶν ιδιοτήτων καὶ τείνει πρὸς ἴκανοποίησιν των, δηλ. πρὸς πραγματοποίησιν ἔκεινων τῶν φυσικῶν ιδιοτήτων δι' ἔργων· τρίτον δὲ θὰ καταδεῖξω ἀμέσως, διὰ δέ εἰκεναι αἱ δῆθεν ἐνότητες κατανοοῦνται εὐκόλως ἐκ τῆς φύσεως τοῦ ἀτομικοῦ ἀνθρώπου, τῆς μόνης ταύτης πραγματικότητος.

Τώρα δηλαδὴ εἶναι ἀνάγκη μόνον νὰ συνθέσω τὴν φύσιν τοῦ ἀτομικοῦ ἀνθρώπου, τῆς μόνης ταύτης πραγματικότητος, ἀπὸ κοινωνιολογίας καὶ ἀποφίων. Ἐὰν δὲ δικιλῶ περὶ συνθέσεως ἡ «κατασκευῆς», τοῦτο δὲν εἶναι πλέον δυνατὸν νὰ πκρανοθῇ μετὰ τὰς τάσας διευκρινήσεις μέχρι τοῦδε. Δηλ. δὲν πρόκειται περὶ πράξεως αὐθαιρέτου, ἀλλὰ περὶ προκησμοῦ οὕτως εἰπεῖν τοῦ ἀτομικοῦ ἀνθρώπου κατὰ τὴν σημασίαν ἀναγκαίων προϋποθέσεων (Postulat).

·Ο ἀτομικὸς ἀνθρωπός ἔχει λοιπὸν ἐν αὐτῷ :

α) τὴν ἴδιαν ἔκυτοῦ προσωπικότητα, δηλ. πᾶν ὅτι διαχρίνει αὐτὸν παντὸς ἄλλου,

β) μίαν σωματικήν καὶ αἰματικήν ἴδιότηταν καὶ ἴδιάζοντα τρόπον τοῦ σκέπτεσθαι καὶ αἰσθάνεσθαι κοινῶς μὲν ἄλλους (τὸ ρασσικὸν ἡ ἐθνικόν)¹⁾,

γ) ἴδιότητας, αἱ δόποιαι εἶναι κοιναὶ εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους (τὸ γενικῶς ἀνθρώπινον).

δ) τέλος ἔν ἀντικείμενον ἡ περιεχόμενον τῆς εὐδαιμονίας, τὸ δποῖον (γενετικῶς) εἶναι κοινὸν καὶ εἰς ὅλους ἀνθρώπους (γενικῶς), τὸ εἰς κόμματα καὶ τάξεις ἐν τῇ κοινωνίᾳ, ἐν τῇ πολιτικῇ κοινωνίᾳ διατροῦν.

Δὲν δπάρχει ἀνάγκη περαιτέρας ἑξηγήσεως, ἐὰν δώσω εἰς τὰ ψυχολογικὰ ταῦτα γεγονότα ἐν τῷ ἀτομικῷ ἀνθρώπῳ ἐν ἄλλῳ ψυχολογικὸν δνομα. δηλ. τὸ δνομα «θέλησιν» καὶ δμιλήσω λειπὸν περὶ θελήσεως προσωπικότητος, ἀλλὰ καὶ θελήσεως ρασσικῆς καὶ ἐθνικῆς, θελήσεως ἀνθρωπότητος καὶ θελήσεων κοινωνικῶν τάξεων καὶ κομπάτων. Αἱ θελήσεις αὗται δὲν εἶναι ἀφηρημένα πράγματα, ἀλλ᾽ ὅμως δὲν εἶναι ἐννοεῖναι πλέον, καὶ δπερατομικαὶ πραγματικότητες· εἶναι πραγματικότητες ἐν ἑκάστῳ ἀνθρώπῳ, δηλ. εἶναι πόθοι, ἴδιότητες καὶ (συν-) αἰσθήματα, τὰ δποῖα ἔχει ἔκαστος, δηλ. τὸ ἀτομικὸν ὅν κοινῶς μὲν ἄλλους, καὶ δηγοῦν λοιπὸν καὶ συνδέουν αὐτὸν μετ' αὐτῶν, δπως καὶ αἱ ἀφροδισιακαὶ δρμαὶ φέρουν δμοῦ τὸ ἄρρεν καὶ τὸ θύλη.

Μόνον περὶ ἴδιαιτέρας θελήσεως πολιτειακῆς τοῦ ἀτομικοῦ ἀνθρώπου δὲν δύναται νὰ γίνεται λόγος, διότη ἡ ἐκδοχὴ τοιαύτης θελήσεως δὲν εἶναι ἐκ τῶν ἀναγκαίων προϋποθέσεων, ἐπὶ τῶν δποίων βασίζομαι ἔνταυθα. Ό δὲ προσεκτικῶς παρατηρῶν εὑρίσκει ὅτι πάντοτε μόνον διὰ μεταφορᾶς καὶ συγχύσεως γίνεται λόγος περὶ πολιτειακῆς θελήσεως. Δηλαδή: δ.τι δπάρχει, δ.τι πρέπει νὰ γείνῃ παραδεκτὸν ὡς ἀναγκαῖα προϋπόθεσις εἶναι ἡ κοινωνικὴ ἡ κοινωνιακὴ θέλησις τοῦ ἀτομικοῦ ἀνθρώπου. Τῷ δὲ ἐτι προσεκτικώτερον σκεπτομένῳ καταφαίνεται ὅτι ἡ κοινωνικὴ ἕκείνη θέλησις ἐμπεριέχεται ἥδη εἰς τὴν ρασσικὴν ἡ ἐθνικὴν θέλησιν, εἰς τὴν γενικὴν ἀνθρωπίνην θέλησιν καὶ εἰς τὴν κομματικὴν καὶ ταξικὴν θέλησιν τοῦ ἀτομικοῦ ἀνθρώπου. Πράγματι δὲ ἔχει ἡ πολιτειακὴ θέλησις καὶ μόνον κατὰ τοσοῦτον σταθερὸν βάσιν, καθ' ὅσον ὑφίστανται ἀκριβῶς ἕκεῖναι αἱ συγκεκριμέναι θελήσεις ἐν τῷ ἀτομικῷ ἀνθρώπῳ. "Ἄς ἀνακληθῇ εἰς τὴν μνήμην μόνον ἡ λεγομένη (ἡ δῆθεν) πολιτειακὴ θέλησις τῶν λαῶν τῆς πρὸ τοῦ πολέμου αὐστρουγγαρικῆς μοναρχίας (πολιτείας)! "Ωτε δ ἀτομικὸς ἀνθρωπὸς προσέρχεται εἰς ωνδυ-

1) Πρβ. περὶ τῆς ἀναγκαιότητος παραδοχῆς ἐθνικῶν διαφορῶν τὴν κοινωνιολογίαν μου: Soziologie. Untersuchung des menschlichen sozialen Lebens τρίτη ἑκδ. σελ. 109 κ. ἔ.

σμὸν μὲ δὲ λλούς ἀναλόγως τῆς ταυτότητος η̄ τῆς ὁμοιότητος τουλάχι-
σνον τῶν ἑκάστοτε ἀπαιτουμένων εξεων (ἰδιοτήτων), δὲ λλως ἐκφράζομεν
ἀναλόγως τῆς ταυτότητος η̄ ὁμοιότητος τοῦ περιεχομένου τῶν θελή-
σεων. Δὲν συγκατηρίθμησα τὰς ἀφροδισιακὰς δρμὰς πρὸς ἔκεινας
τὰς κοινωνιοποιούσας ιδιότητας, διότι η̄ κοινωνιοποίησις δὲν ἐνυπάρχει
ἀπολύτως ἀναγκαῖως εἰς τὴν φύσιν τῶν ἀφροδισιακῶν δρμῶν^ο δύνανται
μὲν νὰ λάβουν μορφὴν κοινωνιακὴν (δηλ. τὴν μορφὴν διωργανωμένης
συνυπάρξεως, συνοικισμοῦ), δὲλλὰ ἀκριβῶς δη̄ι ἀναγκαῖως καὶ ἵσως μό-
νον τῇ συμβοηθείᾳ καὶ δὲλλων ιδιοτήτων, δὲλλων φαινομένων τῆς θελή-
σεως τοῦ ἀτομικοῦ ἀνθρώπου. "Οὐι δὲλλωστε, ἵνα διμιλήσω κατασκευα-
στικῶς, κοινωνία εἶναι δυνατὸν νὰ παραχθῇ καὶ δῑ ἀναπτύξεως
ἰσχύος ὑπὸ ἑνὸς ἀτομικοῦ ἀνθρώπου, δὲ διοῖος οὕτω λοιπὸν ὑποτάσσει
εἰς ἑαυτὸν καὶ θέτει εἰς τὴν ὑπηρεσίαν του (εἰς ὑπηρεσίαν τῶν ίδεων του,
τῶν πόθων του) δὲλλους, τοῦτο ἐννοεῖται οἰκοθεν, δὲλλὰ δὲν ἐγκλείει
νέον τι, ἀφοῦ καθαρίσα ἥδη τὴν προσωπικότητα ὡς τὴν πρώτην εξειν
(τὸ πρῶτον φυχικὸν περιεχόμενον, τὴν πρώτην ιδιότητα) τοῦ ἀτομικοῦ
ἀνθρώπου.

Νομίζω λοιπὸν διτε εἴμαι ἀρκετὰ συφῆς καὶ δὲν δύναται νὰ λάβῃ
χώραν οὐδεμία παρεξήγησις. Δὲν διάρχει μία θέλησις τῆς ἀνθρωπότη-
τος η̄ μία θέλησις τῆς ἐθνικότητος, η̄ μία θέλησις τοῦ κόμματος η̄ μία
θέλησις τῆς κοινωνίας, δὲλλὰ διάρχει μία εἴς, μία κατάστασις τῆς θε-
λήσεως, διάρχουν δρι:σμένα περιεχόμενα τῆς θελήσεως καὶ εἰς δρι:σμέ-
νος τρόπος τοῦ σκέπτεσθαι καὶ (συν-) αἰσθάνεσθαι ἐν τῷ ἀτομικῷ ἀνθρώ-
πῳ, τὰ διοῖα συγδέουν αὐτὸν μετ' ἀλλων. "Η πολιτειακὴ θέλησις εἶναι
πρὸς ταῦτα γενικῶς μόνον μία κατασκευὴ, τὴν διοῖαν οἱ κοινωνιολόγοι
(καὶ δλοὶ οἱ καταγιμόμενοι μὲ τὴν διδασκαλίαν περὶ πολιτείας καὶ οἱ
φιλόσοφοι) ἔπρεπε νὰ ἀποφεύγουν καὶ νάνχαρέουν διομειδιῶντες ἥδη
μόνον λαμβάνοντες ὅπ' ὅψιν τὰς διδαχὰς τῆς ἱστορίας. Καὶ αὐτὴ ἀκόμα
η̄ "Ελεστία θὰ διαλύετο σχεδὸν κατὰ τὸν παγκόσμιον πόλεμον.

V. Η κοινωνία.

Κατασκευάζω πλέον τὴν κοινωνίαν (η̄ δὲ πολιτεία εἶναι μόνον μία
ἰδιαιτέρα μορφὴ τῆς κοινωνίας), ως ἐὰν δὲν παρήγετο καὶ διφίστατο ἀπὸ
ἀτομικοὺς ἀνθρώπους συγευρισκομένους (συνυπάρχοντας) ἐκ γενετῆς,
ἄλλ' ἀπὸ ἀτομικοὺς ἀνθρώπους τὸ πρῶτον νῦν συνερχομένους. "Αλλὰ
τὸ πράγμα μένει κατ' ἀρχὴν τὸ αὐτό διότι ἐν τῇ ἐννοίᾳ τῆς κοινωνίας
δὲν πρόκειται ἀκριβῶς μόνον καὶ ἀπλῶς περὶ συνυπάρξεως, δὲλλὰ καὶ
περὶ ἀμοιβαίας εξαρτήσεως, περὶ διωργανωμένης συνυπάρξεως. Επίσης
δὲ καὶ η̄ ἐκφρασις μου «κατασκευάζω πλέον» η̄ δινωθεὶ δὲν πρέπει νὰ

έννοηθη κατ' ἄλλον τρόπον η μόνον εἰς τὴν σημασίαν, διτι θὰ γείνη σύνθεσις ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ως ἀναγκαῖων εὑρεθεισῶν προϋποθέσεων. Αἱ ἀναγκαῖαι αὗται προϋποθέσεις (Postulat) εἶναι πᾶν διτι ἀνθρώπῳ ἔπειτε νὰ θεωρηθῇ φῶς ή κοινωνιολογική οὐσία (ὑπόστασις) τοῦ ἀτομικοῦ ἀνθρώπου. Καὶ λοιπόν :

'Ο μέσος ἀνθρωπος (φῶς τύπος, ως ἔννοια ἀφηρημένη διὰ λογικοὺς σκοπούς) ζητεῖ κατ' ἀνάγκην συνένωσιν μετ' ἄλλων (μένει λοιπὸν κατ' ἀνάγκην ἐν τῇ ἐνότητι), διότι αὐτὸς δὲν ἀρκεῖ εἰς τὸν ἔχυτόν του καὶ αἰτιθάνεται τάσιν πρὸς δόμοιάς διατεθειμένους, πρὸς δόμοιαν ψυχικὴν κατάστασιν ἔχοντας. 'Η τελεία προσωπικότητος (καὶ πάλιν φῶς τύπος, ως ἔννοια ἀφηρημένη διὰ λογικοὺς σκοπούς) ζητεῖ συνένωσιν, ναὶ μὲν καὶ διὰ νὰ ζήσῃ (νὰ ζήσῃ τὸν ἔχυτον βίον), ἀλλ' ἀκριβῶς πρὸ παντῶς ἵνα διατυπώσῃ, διαπλάσῃ, διοργανώσῃ κατὰ τὰς ἰδέας καὶ τοὺς πόθους του. Τίς οἰδε, τι θὰ ἡτο ή κοινωνία, ἐὰν ὑπῆρχον μόνον τοῦ τύπου, λοιπὸν καὶ καθ' ὅλα δόμοιοι καὶ οἱ αὐτοὶ μέσοι ἀνθρωποι.' Άλλὰ ἀπέχω τοιούτων κενῶν καὶ μὴ ἀναγκαῖων θεωριῶν. Πράγματι δὲ τοῦ τύπου μέσος ἀνθρωπος, δπως ηδη ἀνέφερα, εἰναι μόνον ἀναμικδες ἀφηρημένη ἔννοια διὰ λογικοὺς σκοπούς. Μέσος ἀνθρωπος καὶ τελεία προσωπικότητος προσέρχονται πρὸς ἄλληλους ἐν τῇ πραγματικότητι εἰς μίαν ἀπειρον ποικιλίαν τῶν βαθμῶν μὲ διλγας μόνον ἔξαιρέσεις, τὰς δόποιας ἀνέλυσας φῶς τὰς λεγομένας ἀκοινωνήτους προσωπικότητας. Καὶ δημος, δπως ἐπίσης ἀπέδειξα, δὲν ὑπάρχουν δρια καὶ μεταξὺ κοινωνιῶν καὶ ἀκοινωνήτων ἀνθρώπων δηλ. κυρίως (φῶς εύννοητον) προσωπικοτήτων. "Ωστε ή κοινωνία, πᾶσα κοινωνία, εἰναι ἀναγκαίως δργανισμός τις φῶς τὸ ἔργον τοῦ προσωπικοῦ ἐν ἔκάστῳ ἀτομικῷ ἀνθρώπῳ κατὰ τὸ μᾶλλον ή ἥττον καὶ φῶς τὸ ἔργον μᾶς τελείας (έννοιω πλήρους) προσωπικότητος πρὸ παντός. "Εκαστος προσπαθεῖ ἀκριβῶς νὰ διαθέσῃ τὰ τῆς σχέσεως του πρὸς τοὺς ἄλλους, νὰ διοργανώσῃ καὶ διαμορφώσῃ τὴν συνύπαρξιν του μετὰ τῶν ἄλλων η μετ' ἄλλων κατὰ τὸ περιεχόμενον τῆς ἰδίας αὐτοῦ εὐδαιμονίας, δηλ. κατὰ τοὺς ἰδίους ἔχυτον πόθους, συμφώνως πρὸς τὴν ἰδίαν αὐτοῦ θέλησιν, δηλ. κατὰ τελευταῖον λόγον συμφώνως πρὸς τὰς ἔξεις καὶ τὰ φυσικὰ αὐτοῦ προτερήματα. "Ωστε ἐπιδίλλει τις ἔχυτὸν εἰς τοὺς ἄλλους, η λαμβάνει χώραν ἀμοιβαία παραχώρησις.

"Ωστε δὲ ἀτομικὸς ἀνθρωπος σκέπτεται, (συν-) αἰσθάνεται καὶ διαμορφώνει τὴν κοινωνίαν. Εἰναι φαντασιοπλήξια η γνώμη διτι ή κοινωνία διαμορφώνει τὸν ἀτομικὸν ἀνθρωπον. Τοιαῦται γνῶματι γεννῶνται ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ μὴ ἔννοηθέντος φαινομενικοῦ ἔξωτερικοῦ δεδομένου, ἐκτὸς δὲ τούτου στεροῦνται ἀκόμη καὶ μόνον λογικῶς συνεποῦς βάσεως. Τὸ φαινομενικὸν εἰναι τοῦτο διτι τὸ ἀτομικὸν ἀνθρωπος διαθέτει τὰ ἔχυτον κατὰ

τὸ λεγόμενον γενικῶν δεσπόζον π. χ. κατὰ τὰ ἥθη καὶ ἔθημα, κατὰ τὰς δεσποιζούσας ἀπόφεις (γνώμας), κατὰ τοὺς νεωτερισμούς (μόδαν) κ.τ.λ.

*Αλλὰ μήπως δὲν ἡτο μία ἀδιανόητος, ἀδιάσκεπτος γνώμη ή παλαιὰ ἐκδοχὴ περὶ τοῦ «δημοτικοῦ», «λαϊκοῦ ἀσματος» ὡς τοῦ ἀσματος, τὸ διποίον ἐποιήθη καὶ ἐμελοποιήθη ὑπὸ τοῦ λαοῦ, καὶ μήπως δὲν ἡναγκάσθησαν ἔρευνηται φρόνιμοι νὰ παραδεχθοῦν ἡδη καὶ μόνον ἔνεκα τῆς λογικότητος τοῦ πράγματος ὅτι τὸ λαϊκὸν λεγόμενον ἀσμα είναι τὸ ποίημα ἐνὸς ἀλλωστε μὴ ἔξεχοντος ἀτομικοῦ ἀνθρώπου, τὸ διποίον ἵσως (ἢ πιθανῶς) ἡλικιώθη κατὰ τι διλγον κατ' διλγον, ἀπὸ στόμα εἰς στόμα, λοιπὸν καὶ πάλιν ἀπὸ ἀτομικοῦ ἀνθρώπους, οὕτως εἰπεῖν διετυπώθη κατὰ τὸ πνεῦμα τοῦ μέσου ἀνθρώπου; Πάντοι, ἐπὶ παντὸς ἀντικειμένου πρόκειται περὶ τοῦ αὐτοῦ γεγονότος. Δηλ. ὁ ἀτομικὸς ἀνθρωπός σκέπτεται, αἱ ιδάνειαι, θέλει, ἔφευγοσκει καὶ αὐτὸς εὑρίσκει καὶ (τοὺς) δμοιοφρονοῦντας, εὑρίσκει διαδούς. Τὸ φαινομενικόν, ὅτι ἡ κοινωνία σκέπτεται διὰ τοῦ ἀτομικοῦ ἀνθρώπου καὶ διαπλάττει, διαμορφώνει αὐτόν, γεννᾶται διὰ τοῦ γεγονότος ὃτι εἰς τοὺς ἀτομικοὺς ἀνθρώπους ὑπάρχει σὺν τῇ προσωπικότητι καὶ τὸ ταῦτὸν εἰς δλους, ὥστε ἀρχόμενος τις τινὸς (ἰδέας ἢ ἔργου κτλ.) ἀμέσως δύναται νἀρχίζῃ οὕτως εἰπεῖν δι' δλους. Καὶ αὐτὸς ἀκόμα δ ὄψιστος ἀνθρώπινος κανὼν (τοῦ βίου), δ ἀνθρωπός πρέπει νὰ καταδεικνύεται ὡς ἀνθρωπός, νὰ λαβῇ ἀξίαν ἀνθρώπου⁽¹⁾, κανὼν τόσον καρποφόρος διὰ τὴν κοινωνίαν, είναι ἀτομικοῦ ἀνθρώπου προίōν, ἢ ἀποφίς, ἢ γνώμη μιᾶς ἔξοχου προσωπικότητος (ἢ τινων τοιούτων), τουλάχιστον διετυπωθεὶς ἀπὸ μίαν τοιαύτην (οὐ γάρ συνάχθειν, ἀλλὰ συμφιλεῖν ἔψυν!), δ κανὼν δὲ οὗτος, ἔνεκα τῆς ταυτότητος (ἢ δμοιότητος) τῆς ψυχικῆς βάσεώς του εἰς δλους τοὺς ἀνθρώπους (κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἡτον), καθυποτάσσει δλους αὐτούς. Καθυποτάσσει; 'Ακριβῶς τοιαῦται ἔκφραστες παρασύρουν καὶ εἰς ἐσφαλμένην προβλήματα. 'Οχι λοιπόν! 'Οχι δ κανὼν δηθεν ἀγνώστου ἢ ὑπερατομικῆς προελεύσεως καθυπόταξε εἰς ἔσωτὸν τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ δ ἀτομικὸς ἀνθρωπός ὑπειάγη ἐξ ἔσωτοῦ ἔνεκα τοῦ αὐτοῦ ἐν αὐτῷ ψυχικῶς δραττομένου (ψυχικοῦ συμβαίνοντος), ἔνεκα τῆς αὐτῆς ψυχικῆς εἰςης, εἰς τὴν ἀπομνήν (τὴν γνώμην) τὴν ἐκφραζομένην ἀπὸ διορατικώτερον. Εννοεῖται ἐξ ἔσωτοῦ, διὰ πολλάκις (π. χ. σχετικῶς πρὸς ἥθη καὶ ἔθημα) συντελεῖ πρὸς ὄποταγήν καὶ κατανάγκη δρατη ἢ ἀδρατος⁽²⁾. διότι ἡ κατανάγκη ἀνήκει, δπως καὶ ἀνωτέρω κατεδείχθη, εἰς τὴν οὐσίαν τῆς κοινωνίας. Άλλα τὸ οὐσιώδες είναι ὅτι τὸ ἐπιβαλλόμενον είναι ἀκριδῶς προέδον ἀτομικοῦ ἀνθρώπου ἢ ὅπερ δημως τὸ αὐτό, (ἐν παραδείγματι λεγόμενον) κανὼν τις

1) Προβ. τὴν μνημονεύμεναν κοινωνιολογίαν μου σελ. 123 κ. ἐ.

2) Προβ. τὴν κοινωνιολογίαν μου τρίτ. ἔκδ. σελ. 183 κ. ἐ. καὶ 189 κ. ἐ.

διὰ τὴν συμπεριφοράν, δόποιος ἢ πόδες ἀτομικὸν ἀνθρώπον ἐμπνευσθέντα
ἀπὸ τὸ πνεῦμα τῆς σημασίας τῶν κοινωνικῶν στρωμάτων ἐν τῷ στρώ-
ματι (ἐγνοεῖται τῷ κοινωνικῷ ἀνωτέρῳ) προταθεὶς (τὸ πρώτον ἐφαρμο-
σθεὶς ἢ ἀπαιτηθεὶς) γίνεται: δεκτὸς ἢ πόδες δόλον τὸ στρῶμα καὶ ἐπιδάλλεται
καταναγκαστικῶς εἰς τοὺς ἄλλους (δηλ. τοὺς κατωτέρους, τοὺς μὴ ἔχον-
τας τὰ αὐτὰ συμφέροντα κ.τ.λ.). Κατ' ἀκριβεστέραν παρατήρησιν εὑρί-
σχει τις διτοις ἡ κατανάγκη αὐτῇ δύναται: νὰ μείνῃ καὶ μόνον ἔξωτερικὴ
μὲν ἄλλους λόγους, διαρρυθμίζει: μόνον τὸ φαινομενικόν, μόνον τὸν φαι-
νομενικὸν βίον, ἢ ἐὰν εἰσδύῃ καὶ μέχρι τῶν ἐνδομένων τοῦ ἀτομικοῦ ἀν-
θρώπου ἡ τινῶν αὐτῶν (τοῦ πλήθους εἰς βαθμίδας), διαμορφώνει μόνον
μέχρις δτού διεγερθεὶς εἰς αὐτοὺς τὸ προσωπικῶς ἴδεαζον εἰς ἔκαστον
ῶς ὅρμη καὶ διαρρυθμίσῃ τὸν τρέπον τεῦ σκέπτεοθαι, τοῦ συν· αἰσθάνε-
σθαι καὶ ἐνεργεῖν, τὰς σκέψεις, τὰ συναίσθάματα καὶ τὰς πράξεις αὐτῶν.

"Ο ἀτομικὸς ἀνθρώπος σκέπτεται, αἰσθάνεται, θέλει καὶ διαπλάτ-
τει τὴν κοινωνίαν. Τὸ ἀντίστροφον θὰ ἥτο καὶ μόνον λογικῶς ἐκλαμβα-
νόμενον φαντασιοπληγέα (δπως σύνηθες ἐκφραζόμενον: μυστηριώδες). Δὲν
ὑπάρχει ὑπερατομικὴ συνολότητος θέλησις καὶ συνολότητος πνεῦμα, ἀλλὰ
ὑπάρχουν μόνον αἱ ὅμοιότητες τῶν θελήσεων, ἡ ταύτιστης τῆς θελήσεως,
τῶν θελήσεων τῶν ἀτομικῶν ἀνθρώπων (σχολαστικῶς ἐκφραζόμενον:
universalia sunt nominalia, sunt realia post res in rebus).